

نگاهی به جاسوس و جاسوسی
در
قوانین اسلام، ایران و نظام بین الملل

مؤلفین:

حیدر ضیغمی - مجید بهمنی

انتشارات نوید شیراز

سرشناسه	: بهمنی، مجید، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: نگاهی به جاسوس و جاسوسی در قوانین اسلام، ایران و نظام بین‌الملل /
	: مولف حیدر ضیغمی، مجید بهمنی.
مشخصات نشر	: شیراز: نوید شیراز، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۸ ص.
شابک	: 978-600-192-327-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: جاسوسی
موضوع	: جاسوسی (اسلام)
موضوع	: جاسوسی - ایران
شناسه افزوده	: ضیغمی، حیدر، ۱۳۵۸ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۲ ن۹ص/ UB۲۷۰
رده بندی دیویی	: ۳۲۷/۱۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۲۴۵۵-۵

نگاهی به جاسوس و جاسوسی

در قوانین اسلام، ایران و نظام بین‌الملل

مولفین: حیدر ضیغمی - مجید بهمنی

صفحه آرایی و طرح جلد: مجید بهمنی □ لیتوگرافی: آرش □ چاپ: واصف

تیراز: ۱۱۰۰ جلد □ چاپ اول: ۱۳۹۲ □ حق چاپ محفوظ

ناشر: انتشارات نوید شیراز

دفتر شیراز-تلفن ۶۲-۲۲۲۶۶۶۱-۲۲۲۹۶۷۶-۰۷۱۱ □ ص.پ: ۷۱۲۴۵/۲۴۶

دفتر تهران-تلفن ۵۹۴۵-۸۸۹۰۵۹۴۵-۸۸۹۹۲۱۵۲۲-۰۲۱

پست الکترونیکی: info@navideshiraz.com

وب سایت: www.navideshiraz.com

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۲-۳۲۷-۲-۹۷۸-۶۰۰-۱۹۲-۳۲۷-۲ ISBN: 978-6۰0-192-327-2

۹۰۰۰ تومان

فهرست:

۱۱	مقدمه:
۱۷	فصل اول: کلیات
۱۷	معنی و مفهوم
۱۹	مبحث اول - تاریخچه جاسوسی
۲۰	جاسوسی در اسلام
۲۱	جاسوسی در دوران سلاطین ایرانی و حکومت‌های بعد از اسلام
۲۷	جاسوسی در دوران جدید
۲۹	مبحث دوم - تعاریفی از جاسوس و جاسوسی
۲۹	معنا و ماهیت تجسس
۳۰	الف) تعریف جاسوس در فرهنگ عمید
۳۰	ب) تعریف جاسوس در ترمینولوژی حقوق
۳۰	ج) تعریف جاسوس در اسلام
۳۱	د) تعریف جاسوس در حقوق بین‌الملل
۳۲	ه) تعریف جاسوسی در اصطلاح حقوقی
۳۴	و) تعریف نسبتاً کاملی از جاسوس و جاسوسی
۳۵	مبحث سوم - اهمیت جاسوسی و اطلاعات
۳۶	الف: جاسوسی مشروع از دیدگاه اسلام
۳۷	ب. جاسوسی علیه دشمنان و مخالفان حکومت:
۳۹	مجازات جاسوسی در قوانین

- فصل دوم: ۴۱
- بررسی جرم جاسوسی از دیدگاه اسلام ۴۱
- مبحث اول - اطلاعات و جاسوسی در اسلام ۴۳
- الف) در کار اطلاعاتی خوش بینی اصل است یا بدبینی؟ ۴۳
- ب) آیا جاسوسی به نفع اسلام جایز است؟ ۴۵
- ج) جعل اسناد و شایعه سازی ۴۸
- د) شایعه پراکنی ۴۹
- ه) ویژگی‌های یک سازمان اطلاعات اسلامی ۵۰
- مبحث دوم - مجازات جاسوس در اسلام ۵۲
- الف) مجازات جاسوس مسلمان ۵۳
- فصل سوم: ۸۷
- بررسی جرم جاسوسی در قوانین ایران ۸۷
- مبحث اول - جاسوسی در قوانین اساسی قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران ۸۹
- الف) جاسوسی در قانون اساسی مشروطه و متقدم آن ۸۹
- ب) جاسوسی در قانون اساسی انقلاب اسلامی ایران ۹۱
- ج) جاسوسی در قوانین موضوعه ۹۱
- ۱- لایحه قانونی تشکیل دادگاه فوق العاده رسیدگی به جرایم ضدانقلاب مصوب ۱۳ تیر ۱۳۵۸ ۹۱
- ۲- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۲ و ۱۳۷۰ و قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۱ ۹۲
- مبحث دوم - جاسوسی و مصادیق آن در ایران ۹۴
- ۱) جاسوسی در قلمرو ایران به نفع و ضرر یک دولت بیگانه ۹۴

- ۲) سرقت نقشه، نقشه برداری، عکس برداری و فیلم برداری از استحکامات نظامی و اماکن ممنوعه ۹۹
- ۳) جمع آوری اطلاعات طبقه بندی شده و انتقال آن‌ها به افراد فاقد صلاحیت ۱۰۴
- ۴) تخلیه اطلاعاتی یا بی‌مبالاتی در حفظ اطلاعات طبقه بندی شده ۱۰۹
- ۵) مخفی نمودن جاسوسان با فراهم کردن موجبات اخفای آنان ۱۱۵
- ۶) جاسوس نظامیان و افراد غیرنظامی به مناسبت خدمت در نیروهای مسلح ۱۲۴
- ۷) افشای اسرار و اطلاعات توسط نظامی و افراد غیرنظامی به مناسبت خدمت در نیروهای مسلح: ۱۲۵
- مصادیق جاسوسی در ایران: ۱۲۷
- دوره قبل از پهلوی ۱۲۸
- دوره پهلوی اول ۱۲۸
- دوره پهلوی دوم ۱۲۹
- دوران بعد از انقلاب اسلامی ایران ۱۳۰
- نتیجه: ۱۳۷
- فصل چهارم: ۱۳۹
- جرم جاسوسی در حقوق بین‌الملل ۱۳۹
- مبحث اول - بررسی جرم جاسوسی در حقوق تطبیقی ۱۴۱
- الف) جاسوسی در معاهدات بین‌المللی ۱۴۱
- ب) جاسوسی در برخی کشورها ۱۴۳
- انگلستان ۱۴۳
- فرانسه ۱۴۶
- روسیه ۱۵۳
- آمریکا ۱۵۵

- ۱۵۶..... افغانستان
- ۱۵۷..... (ج) سازمان های جاسوسی دنیا
- ۱۶۰..... سازمان جاسوسی انگلیس
- ۱۶۵..... سازمان جاسوسی آمریکا
- ۱۷۲..... سازمان جاسوسی اسرائیل
- ۱۷۷..... سازمان جاسوسی شوروی سابق
- ۱۷۸..... سازمان جاسوسی روسیه
- ۱۸۰..... وزارت امنیت ملی چین
- ۱۸۳..... مبحث دوم - انگیزه های جاسوسان
- ۱۸۵..... مبحث سوم - طرق جاسوسی
- ۱۸۶..... پرستوهای جاسوس
- ۱۹۴..... تلفن همراه وسیله ای برای جاسوسی
- ۱۹۶..... جاسوسی ماهواره ای
- ۱۹۶..... جاسوسان بهتر از ماهواره ها هستند
- ۱۹۹..... نتیجه گیری:
- ۲۰۱..... منابع:

مقدمه:

به دلیل ارتباط استقلال و ثبات سیاسی کشورها و هر نظام سیاسی با عمل کرد سازمان‌های اطلاعاتی ضرورت شناخت صحیح این سازمان‌ها و مطالعه در تاریخچه و اهداف و عمل کرد آن‌ها و هم‌چنین آشنایی با شیوه و شگردها و روش‌های کسب اطلاعات توسط آن‌ها از اهمیت ویژه‌ای دارد برخوردار است.

استقلال و ثبات سیاسی کشورها تابعی از چگونگی تلاش دولت‌ها برای بقا و ادامه حیات سیاسی خود می‌باشد. در صورتی که یک دولت حیات سیاسی خود را به استقلال و ثبات نظام سیاسی کشورش ترجیح بدهد به صورت بدیهی موجبات تغییر در ساختار اساسی کشورش را فراهم نموده است. اما چرا دولت‌ها؛ چگونه و با چه ابزاری تلاش می‌نمایند حیات سیاسی خود را به استقلال و ثبات کشورشان ترجیح دهند مبحثی طولانی است که تاریخ کشورهای جهان سوم و کشورهای توسعه یافته موید روش‌ها و کارکردهای آنان در چگونگی نابودی استقلال یک کشور در عرصه بین‌الملل می‌باشد.

از آن‌جا که یکی از مهم‌ترین ابزارهای کشورها در تحکیم ثبات سیاسی تاسیس سازمان‌ها و دستگاه‌های اطلاعاتی می‌باشد این دستگاه‌ها با کارکردی پدافندی در تلاش هستند ضمن حفظ اسرار کشورشان از دید دشمنان با

اقداماتی آفندی به اهداف و اطلاعات حریف برای پیش‌گیری از ضربه پذیری یا ضربه زدن به دشمن دست یابند.

از این رو کتمان کردن و پنهان نگاه داشتن اسرار هر سازمان جاسوسی یکی از مهم‌ترین خواص وجودی آن‌ها را تشکیل می‌دهد، بنابراین حفاظت از شیوه‌ها و شگردهای جاسوسی در هر سازمان اطلاعاتی مهم‌ترین اصل سازمانی را تشکیل داده تا آن جا که بقای حیات و کارایی فعالیت‌های هر سازمان اطلاعاتی بستگی به میزان توانایی آن سازمان در حفظ و حراست از اسرار و شیوه‌ها شگردهای جاسوسی آن‌ها دارد. بر همین اساس است که سازمان‌های اطلاعاتی تلاش دارند کلیه مقررات و قوانین خود را در راستای استحکام فعالیت‌های اطلاعاتی خود و حفاظت و حراست از دست‌آوردهای آن تدوین نمایند. لذا سازمان اطلاعاتی نهایت کوشش خود را برای حفظ اسرار درونی و جلوگیری از افشا آن به کار می‌نهد و در صورت افشا یکی از شیوه‌ها و شگردها، فوراً رموز و فنون دیگری را جای‌گزین آن خواهد نمود. از این رو همیشه بسیاری از حقایق پشت پرده مانده و فاش نخواهند شد که در صورت افشا می‌توانست، حقایقی از ظاهر آرام و بعضاً باطنی رعب‌انگیز آن‌ها را مشخص نماید.

باید در نظر داشت چگونگی استقلال یا وابستگی سازمان‌های اطلاعاتی به ارکان دولتی یکی از مباحث جدی و دنباله دار است که تاکنون هیچ سیاست معین و اثبات شده‌ایی در این خصوص از سوی اکثر کشورها تبیین نشده است. برخی از دولت‌ها موافق استقلال دستگاه اطلاعاتی از دولت بوده و برخی از نظام‌ها هم به دلایلی خاص ترجیح داده‌اند دستگاه اطلاعاتی آنان زیر نظر مستقیم دولت در قالب یک وزارتخانه تعریف و انجام ماموریت نمایند. هر یک از وضعیت‌های فوق دارای محاسن و معایب خاص بوده که نظام‌های سیاسی با تدوین قوانین خاص تلاش دارند ضمن ایجاد هوشیاری لازم در سیستم قضایی کشورشان، ابزار کنترلی لازم برای رفع معایب و تقویت محاسن سازمان اطلاعاتی‌شان را فراهم نمایند.

در هر دو صورت اگر قوانین نظارتی و دستگاه‌های کنترلی نتوانند به خوبی از عهده وظایفشان در ارتباط با سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی برآید این سازمان‌ها قادر خواهند بود به دلیل غفلت سایر دستگاه‌های دولتی و کشوری، به راحتی و در عرض مدت کوتاهی تمامی قدرت سیاسی کشور را متأثر از اقدام خود نموده و در صورتی که این اقدامات در جهت منافع ملی نباشد ضربات جبران ناپذیری به کشور متبوعشان وارد خواهد شد.

یکی از بخش‌های مهم فعالیت‌های اطلاعاتی که اسم آن جاسوسی است توسط کشورهای دوست یا متخاصم در هیچ یک از کشورهای حریف یا رقیب مورد حمایت قانونی و قضایی قرار نمی‌گیرد و بالعکس کلیه قانونین موجود در این کشورها بر تشدید مجازات برای عوامل جاسوس بنیان گذاشته شده است. در داخل کشور نیز می‌بایست ضمن لزوم هوشیاری دستگاه‌های دولتی و قضایی جهت پیش‌گیری از سوء استفاده از قدرت اطلاعات، قوانین موضوعه در جهت مبارزه با جاسوس بوده و مدد رسان سازمان اطلاعاتی در بعد ضد جاسوسی باشد.

قوانین موضوعه ایران کوشیده است با بهره‌گیری از نظام اسلامی و قرآن کریم موضوع جاسوسی را تعریف و شفاف نماید و برای کلیه موارد آن مجازات‌های مشخصی تعیین کند. در این قوانین جهت جرم جاسوسی و زیر مجموعه‌های آن که عنصر قانونی برای آن تعریف شده باشد موضوع و مجازات متفاوتی در نظر گرفته است. قانونگذار برگرفته از نظام اسلامی نسبت به قوانین قبل از انقلاب کوشیده است قدرت بازدارندگی و تنبیهی خود را تقویت کند و تا حد امکان مجازات متناسبی با جرم مورد نظر تعیین نماید.

سیستمی که جاسوسی در آن ارتکاب می‌یابد، می‌توان به یک هرم تشبیه کرد که در آن کنترل و هدایت از راس هرم نسبت به پایین انجام می‌گیرد و اطلاعات برعکس، از قاعده هرم به بالا داده می‌شود.

از سوی دیگر جاسوسی یکی از مصادیق بارز و قدیمی جرایم علیه امنیت ملی محسوب می‌گردد زیرا این جرم معمولاً یک جرم سازمان یافته و در عین حال فراملی می‌باشد چرا که در آن اطلاعات حیاتی یک کشور از طریق یک

نظام سازمان یافته و منابع انسانی نه توسط ابزاری مثل ماهواره‌های اطلاعاتی کشورها در اختیار کشور یا کشورهای دیگر قرار می‌گیرد. (fa.wikipedia.org)

دلیل ماهیت فراملی جرم جاسوسی این است که برخی از معاهدات و کنوانسیون‌ها در سطح بین‌المللی به این جرم - مخصوصاً در حالتی که در زمان جنگ ارتکاب می‌یابد - پرداخته‌اند.

البته باید توجه داشت شناخت سازمان‌های جاسوسی و پلیسی سایر کشورها و مطالعه در تاریخچه و اهداف و عملکرد آن‌ها و هم‌چنین آشنایی با اسرار، شگردها و روش‌های جاسوسی آن‌ها برای هر نظام سیاسی اهمیت ویژه‌ای دارد. زیرا اصول استقلال و ثبات سیاسی در هر مرز و بوم به مقیاس وسیعی به میزان و کیفیت و کمیت فعالیت این سازمان‌ها ارتباط دارد. سازمان‌هایی که می‌توانند به صورت دولت‌های نامرئی در تمام تحولات و حوادث و آشوب‌های سیاسی بزرگ و کوچک جهان دخالت نمایند.

یک سازمان جاسوسی به همان اندازه که می‌تواند در تحکیم موقعیت یک کشور و حفظ ثبات سیاسی و اجتماعی و اقتصادی آن ایفا نقش کند و عامل بقا و دوام آن در تمام زمینه‌ها گردد به همان اندازه می‌تواند وسیله مناسبی برای نابود ساختن یک نظام سیاسی و سرنگون ساختن یک حکومت و از هم پاشیدن شیرازه یک کشور دیگر (حریف) گردد. این واقعیت به ویژه اگر سازمان جاسوسی مورد نظر از قدرت و شهرتی جهانی برخوردار باشد اهمیت بیش‌تر به خود می‌گیرد.

به همین منظور لزوم برخورد و هوشیاری دستگاه قضایی هر کشوری با مسایل جاسوسی بسیار ضروری به نظر می‌رسد و روشن ساختن و تعریف مساله جاسوسی در هر نظامی بسیار حایز اهمیت است. در قوانین تمام کشورها بندها و ماده‌های زیادی جهت مجازات این عوامل و لزوم برخورد هر چه بهتر جهت پیش‌گیری از نفوذ ستون پنجم در تمامی ارگان‌ها اعم از صنعتی، اداری، قضایی و نظامی دیده می‌شود. در قوانین ایران اسلامی جرم جاسوسی در قوانین کیفری تعریف گردیده که سعی شده جنبه‌های مختلف آن بازگشایی شود.

شناخت قوانین و مقررات حاکم بر کشورها در موضوع جاسوسی می‌تواند کمک شایسته‌ایی به ما در درک صحیحی از اهداف و و عملکرد در زمینه اطلاعاتی و سیاسی آنان بنماید.

این کتاب در تلاش است با بررسی در قوانین موضوعی ایران و برخی از کشورها به موضوع چگونگی برخورد و مقابله قانونی با پدیده جاسوسی بپردازد. فصل اول کتاب به کلیات و معنای و مفهوم کلمه جاسوسی در فرهنگ لغات و منابع کتب اسلامی و دیدگاه‌های برخی از حقوق دانان در باره این لغت پرداخته است.

در فصل دوم به موضوع بررسی جرم جاسوسی از دیدگاه اسلام و بررسی و نقد دیدگاه‌ها در این زمینه از منظر محققین اسلامی می‌پردازد.

فصل سوم کتاب به بررسی جرم جاسوسی در قوانین ایران می‌پردازد و عناصر قانونی و معنوی جرم جاسوسی را مورد توجه قرار می‌دهد.

فصل چهارم به موضوع جاسوسی و جرم جاسوسی در قوانین بین المللی و حقوق تطبیقی پرداخته است.

در پایان ضمن این‌که بایستی از تمامی دوستان و اساتید و به خصوص استاد گرامی آقای دکتر محمدرضا مایلی^۱ که با حوصله نسبت به مطالعه نسخه اولیه اقدام و با رهنمودات و پیش‌نهادات ایشان محتوای مطالب، کامل‌تر گردید و هم‌چنین تمامی کسانی که در غنی‌تر شدن این کتاب کمک نموده‌اند خالصانه تشکر نموده، اذعان نمائیم آن‌چه پیش‌روی دارید قطعاً بدون عیب و نقص نبوده و نیاز دارد به صورت جامع‌تر و کلی‌تر به آن پرداخته شود و لذا تمامی ایرادات به نگارندگان مربوط بوده که مشتاقانه پذیرای نظرات و پیشنهادات تمامی خوانندگان به خصوص اساتید و دانشجویان در حوزه‌های قضایی و حقوقی و علوم سیاسی هستیم.

تابستان ۱۳۹۲

^۱ عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز